

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Разумової Олени Геннадіївни на тему: «Особливості розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія»

Дисертаційне дослідження Разумової О.Г. присвячене вивченню особливостей розвитку професійної Я-концепції студентів, які обрали педагогічні спеціальності. Зважаючи на сучасний стан змін та трансформацій в освіті постановка питання є достатньо актуальною, оскільки суспільство висуває нові вимоги до педагога – особистості активної, творчої, яка володіє високим професійним потенціалом, вміє перетворювати дійсність та адаптуватися в умовах, що змінюються. Серед психологічних чинників, які забезпечують реалізацію суспільного запиту до професійних і особистісних якостей сучасного педагога центральне місце посідає професійна Я-концепція. Зріла, позитивна та продуктивна професійна Я-концепція вчителя є запорукою успішної педагогічної діяльності, психологічного здоров'я, цілісності особистості.

Отже актуальність проблеми дослідження обумовлена, з одного боку, її соціальною значущістю, а з іншого, недостатньою теоретико-методологічною та практичною розробкою та пов'язана з протиріччям між необхідністю формування професійної Я-концепції майбутнього педагога відповідно до соціальних очікувань і недостатньою визначеністю практики цього процесу.

Застосування порівняльного аналізу професійної Я-концепції майбутніх педагогів та вчителів, які працюють у загальноосвітніх школах, дозволило дисертантці визначити цільові орієнтири розвитку професійної Я-концепції та розробити модель її розвитку, що включає когнітивну, оціночну, поведінкову, мотиваційну, духовно-ціннісну складові.

Слід також констатувати, що розроблена дисертанткою програма

розвитку професійної Я-концепції майбутнього педагога сприятиме ефективності його професійного становлення та успішності професійної діяльності в цілому.

Отримані у дисертаційному дослідженні результати дали змогу сформулювати висновки, що мають теоретичне та практичне значення для сучасної психології.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

– *виокремлено* психологічні особливості процесу становлення та розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів, *розроблено* структурно-функціональну модель професійної Я-концепції майбутніх педагогів, *визначено* її складові (когнітивну, поведінкову, оцінну, мотиваційну, духовно-ціннісну) та *обґрунтовано* критерії їх сформованості, зокрема з використанням порівняльного аналізу професійної Я-концепції майбутніх педагогів та вчителів;

– *розроблено* й апробовано програму інтегративного тренінгу з розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів, спрямовану на актуалізацію їх професійних знань і умінь, удосконалення особистісно-професійних якостей і характеристик, відповідно до соціальних очікувань та завдань саморозвитку особистості, й доведено її ефективність;

– *поглиблено уявлення*: про складові професійної Я-концепції майбутніх педагогів та можливості її оптимізації і розвитку, зокрема в умовах навчально-виховного процесу;

– *набули подальшого розвитку*: ідеї про співвіднесеність формування та розвитку професійної Я-концепції з етапами професійного становлення особистості педагога.

Теоретичне значення дослідження полягає: в обґрунтуванні понять Я-концепції, професійної Я-концепції, професійної Я-концепції майбутнього педагога; у визначенні структури професійної Я-концепції як системи, що містить когнітивну, оціночну, поведінкову, мотиваційну, духовно-ціннісну складові; у розширенні знань про психологічні особливості професійної Я-концепції майбутнього педагога; у вивченні розвивального потенціалу

інтегративного психологічного тренінгу з розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблена програма інтегративного тренінгу з розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів може бути використана у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, а апробований у дослідженні методичний інструментарій може стати основою моніторингу успішності процесу розвитку у майбутніх педагогів професійної Я-концепції. Результати дослідження можуть бути використані при викладанні професійно-орієнтованих дисциплін та спецкурсів, зокрема, «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», а також при підготовці та впровадженні практичних семінарів для викладачів, психологів, учителів та інших фахівців з метою їх особистісного та професійного розвитку.

Дисертація є завершеною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою у вигляді спеціально підготовленого рукопису, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, які мають теоретичне і практичне значення для психологічної науки. Одержані здобувачкою результати є достовірними та об'єктивними.

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечені методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, відповідністю використаних методів, що відповідають меті та завданням дослідження; репрезентативністю вибірки, ідентичністю процедури для всіх досліджуваних; поєднанням кількісних та якісних методів аналізу отриманих емпіричних даних; використанням методів математичної статистики з залученням сучасних програм обробки даних.

Дослідження відповідає усім вимогам рівня наукової кваліфікації здобувачки, що зазначено у Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова КМУ «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 р. №167).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційного дослідження було оприлюднено та обговорено на низці

наукових та науково-практичних заходів, серед яких 5 конференцій, з них 4 міжнародних та 1 всеукраїнська конференції.

Публікації. Основні положення й висновки дисертаційної роботи представлено у 10 публікаціях авторки, з яких 1 розділ колективної монографії, 4 статті – у наукових фахових виданнях із психології (з них 1 стаття – у міжнародному наукометричному виданні Web of Science), 6 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Монографії:

1. Razumova O.H. Development of professional self-concept for students future pedagoges. Information and innovation technologies in education. Monograph 19. Katowicach: Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, 2018. S. 354-364.

Статті у наукових фахових виданнях з психології:

2. Разумова О.Г. Особливості мотиваційного компоненту професійної Я-концепції студентів майбутніх педагогів. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. VIII (94). Issue: 236, 2020 Sept. Budapest: Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2020. P. 110-112.

3. Разумова О.Г. Теоретичні засади дослідження професійної концепції майбутніх педагогів. Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. праць. № 1, Т. 2. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. С. 135-140.

4. Разумова О.Г. Дослідження когнітивного компонента професійної Я-концепції з урахуванням гендерних та вікових особливостей. Габітус: наук. журн. №13, Т. 2. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2020. С. 133-138.

5. Разумова О.Г. Особливості духовно-ціннісного компонента професійної Я-концепції майбутніх педагогів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Т. 32(71), №1. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 121-125.

Статті у матеріалах науково-практичних конференцій та інших виданнях:

6. Борозенцева Т.В., Разумова О.Г., Остополець І.Ю. Вплив процесу самоорганізації студентської групи на формування професійної Я-концепції студентів майбутніх педагогів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Вип. 21. Кн. 3 Т. III (77). К.: Гнозис, 2017. С. 164-175. *(Особистий внесок авторки полягає у визначенні особливостей формування професійної Я-концепції майбутніх педагогів).*

7. Разумова О.Г. До проблеми вивчення Я-концепції майбутнього вчителя. Conference Proceedings of the 7th International Scientific Conference «Problems and prospects of territories socio-economic development». 4-7 April, 2018, Opole, Poland. The Academy of Management and Administration in Opole: Publishing House WSZiA, 2018. С. 220-223.

8. Разумова О.Г. Теоретичний аналіз особливостей професійної Я-концепції студента, майбутнього педагога. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук». 27-28 берез. 2020 р., м. Львів. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2020. Ч. I. С. 31-35.

9. Разумова О.Г. Особливості розвитку професійної Я-концепції в період студентства. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. у сфері педагогіки і психології «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС». 25-26 верес., 2020 р., Люблін, Польща. Lublin: Marie Curie-Skłodowska University, 2020. С. 152-156.

10. Разумова О.Г. Особливості вивчення оціночного компоненту професійної Я-концепції майбутніх педагогів. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі». 2-3 квіт. 2021 р., м. Київ. К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. С. 163-166.

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на розширеному засіданні фахового семінару в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля МОН України (протокол № 1 від 24 травня 2021 року).

Рекомендувати дисертацію Разумової Олени Геннадіївни на тему: «Особливості розвитку професійної Я-концепції майбутніх педагогів» до захисту на підставі п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 р., у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензенти:

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка кафедри психології та соціології
Східноукраїнського національного університету
ім. В. Даля МОН України

Ю. О. Бошонкова

Ю. О. Бошонкова

доктор психологічних наук, доцент,
професорка кафедри психології та соціології
Східноукраїнського національного університету
ім. В. Даля МОН України

О. Г. Лосієвська

О. Г. Лосієвська

25.05.2021 р.

Підписи Ю. О. Бошонкової, О. Г. Лосієвської засвідчую.

Начальник відділу кадрів

Л. М. Літвінова